

КОДЕКС МОВНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ У ПАРЕМІЯХ ТА ФРАЗЕОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ

Розглядається відображення ціннісних характеристик мовної діяльності людини в пареміях та фразеології сучасної японської мови.

Ключові слова: *концептуалізація, мовна діяльність, мовленнєва поведінка, мовна особистість*

Рассматривается отражение ценностных характеристик языковой деятельности человека в паремиях и фразеологии современного японского языка.

Ключевые слова: *концептуализация, языковая деятельность, речевое поведение, языковая личность*

The article deals with the reflection of valuable characteristics of the human linguistic activity in proverbs and phraseology of modern Japanese language.

Key words: *conceptualization, linguistic activity, speech behavior, linguistic personality*

Комунікативний кодекс – поняття, що в лінгвістиці визначається як «система принципів, правил і конвенцій спілкування, які регулюють мовленнєву поведінку учасників комунікації і ґрунтується на певних категоріях і критеріях» [1, 329], очевидно, має значні відмінності в межах тієї чи іншої етнічної, соціальної чи вікової спільноти.

Етнокультурна специфіка комунікативної поведінки японців неодноразово привертала увагу філологів, культурологів, психологів різних країн світу. Вміння вести діалог таким чином, щоб не нав'язувати співрозмовникові власних поглядів, гармонізувати атмосферу спілкування, уникати категоричності висловлювань, конфронтації, знаходити взаєморозуміння часто поза словами, особлива увага до позиції, почуттів, настрою співрозмовника – такі особливості відзначаються багатьма дослідниками. Етнокультурні концепти, в яких ці особливості знайшли відображення, зокрема такі як «аймай» - «невизначеність, нечіткість», «енрьо» - «скромність, стриманість», «харайей» - «мистецтво спілкування без слів», «амае» - «залежність від доброзичливого ставлення інших» тощо, також висвітлюються у працях науковців (Бондаренко, Вежбицька, Мещеряков, Пронніков, Ладанов тощо).

Нас цікавить, як правила, норми, конвенції мовленнєвої поведінки японців закарбовані в пареміях та фразеології японської мови, тобто у мовних одиницях, які фіксують національно зумовлені ціннісні характеристики та відображають емоційно-оцінну концептуалізацію дійсності, що робить їх аксіологічно значущими мовними знаками.

В межах статті розглядаємо фразеосемантичне поле «комунікативна діяльність людини», яке складається з низки семантичних груп.

Група 1. Спосіб ведення розмови

Ця група, в свою чергу, поділяється на підгрупи, в межах яких більшість аналізованих одиниць відзначається негативним забарвленням.

Порушення конвенції мовленнєвої поведінки фіксує ідіома遠慮会釈もないenryu eshaku mo nai (досл.: немає ні сорому, ні співчуття) – ‘наполягати на своєму, не зважаючи на думки і почуття співрозмовника’.

1. Ситуація конфліктного спілкування

1.1. Сварка концептуалізується через такі поняття як шип, голка, колочка, тобто гострі предмети, які можуть травмувати: 針を含んだ言葉hari wo fukunda kotoba (досл.: слова з голками), 刺のある言葉toge no agu kotoba (досл.: слова з колочками) – ‘гострі слова’, 鎌をかけるkama wo kakeru (досл.: вішати серп) – ‘ставити провокаційне питання’, 釘をさすkugi wo sasu (досл.: уколоти цвяхом) – ‘уколоти, натякнути на щось’; або кут, який неможливо обійти: 角が取れないkado ga torenai (досл.: неможливо взяти кут) – про різкий, сухий, нелюб’язний тон розмови, отруйні зауваження; ‘дошкуляти’; 角が立つkado ga tatsu (досл.: кут стоїть) – ‘бути занадто різким’; 角を立てるkado wo tateru (досл.: ставити кут) – ‘ускладнювати перемовини’, ‘створювати перепони’; 角を立てていうkado wo tatete iu (досл.: говорити, ставлячи кути) – ‘говорити різко’, 言葉に角があるkotoba ni kado ga agu (досл.: в словах є кути) – ‘говорити різко’.

Саме слово ‘сварка’ в японській мові має прозору внутрішню форму і складається з елементів ‘рог’ і ‘конфлікт’ – 口争いkuchiarasoi, або 口喧嘩 kuchigenka.

Агресивна мовна поведінка, дратівливість, горячковість у спілкуванні передається через образний гештальт погіршення карми 業が煮えるgoo ga niegu (досл.: карма вариться) – ‘горячкувати’, 業を煮やすgoo wo niyasu (досл.: варити карму) – ‘дратуватися, горячкувати’.

Підвищена тональність розмови, різкий тон передаються номінаціями 言葉を荒らげるkotoba wo arageru (досл.: підвищити голос в словах) – ‘говорити різко’. Атмосфера конфліктного спілкування, підвищена тональність асоціюється з жаром 熱弁を振るうnetsuben wo furuu (досл.: трясти горячою промовою) – ‘говорити запально’, 勝手な熱を吹くkattena netsu wo fuku (досл.: дути теплом щосили) – ‘дати волю язичку’, ‘говорити те, що заманеться, не зважаючи на співрозмовника’.

Просодичні характеристики мовлення, такі як висота тону, сила голосу, крім номінацій з прозорою семантикою 声を上げるkoe wo ageru – ‘підняти голос, підвищити тон’, 声を立てるkoe wo tateru (досл.: ставити голос) – ‘підвищувати голос’, 声がかがっているkoe ga togatte iru (досл.: голос гострий) – ‘голос різкий’, можуть передаватися через візуалізацію звуку 黄色い声kiigo koe (досл.: жовтий голос) – ‘пронизливий, крикливий голос’.

В основі образності багатьох фразеологічних одиниць на позначення ситуації суперечки, сварки лежать соматичні чинники, зокрема зміни фізичних та психофізичних станів: 青筋を立てて話をするaosuji wo tatete hanashi wo sugu (досл.: сперечатися, напнувши сині вени) – ‘гаряче сперечатися’. Вираз顔をたたくotogai wo tataku (досл.: стукати підборіддям), крім значення ‘сварити’, може передавати значення, яке відповідає українському фразеологізмові ‘чесати язиком’.

Спосіб, манера мовлення в ситуації сварки уподібнюється до плювання словами: 暴言を吐く bougen wo haku (досл.: плювати грубі слова) – ‘вживати різкі вирази’, (噛んで) 吐き出すように言う (kande) hakidasu youni iu (досл.: говорити так, ніби розгриз і випльовув) – ‘сказати зі злістю’, ‘огризнутися’, ‘кинути зле слово’; 悪態をつく / 吐く akutai wo tsuku / haku (досл.: плювати поганим стилем) – ‘сварити’.

Слова, образливі для співрозмовника, прирівнюються до отрути 毒口を利く dokuguchi wo kiku (досл.: застосовувати отруйний рот) – ‘робити в’їдливі зауваження’, а також бруду, болота ぼろくそにいう borokuso ni iu ‘змішувати з болотом’, 糞味噌にけなす kusomiso ni kenasu – ‘обливати брудом’ (вираз з приміткою ‘вульг.’).

Лайливі слова уподібнюються до рідини, якою обливають 悪罵を浴びせる akuba wo abiseru (досл.: поливати лайкою) – ‘ляяти, сварити’. Словами, як холодною водою, можна охолодити стосунки між людьми, розсварити когось 人と人の中に水を差す hito to hito no uchi ni mizu wo sasu (досл.: наливати воду між людьми) – ‘сварити когось, налаштовувати проти когось’.

Дія різких слів на адресата уподібнюється фізичній дії 急所に触る kyuuusho ni sawaru (досл.: торкатися важливих органів), 急所をつく kyuuusho wo tsuku (досл.: штовхати важливі органи) – ‘задіти за живе’, 脂を絞る abura wo shiboru (досл.: витискати жир) – ‘дуже висварити’, 顔をつぶす kao wo tsubusu (досл.: давити обличчя) – ставити в незручне становище, принижувати.

В свідомості японців сварка – це така ситуація, в якій програють обидві сторони, що засвідчує паремія 喧嘩両成敗 kenka ryouseibai.

1.2. Ситуація розпикання, наганяю (слово, яке записується ієрогліфами: меч і удар) тобто, коли особа, старша за статусом, робить різкі зауваження молодшому за статусом, номінується виразами 剣突を食う kentsuku wo kuu (досл.: їсти наганяй) – отримати наганяй, 剣突を食わせる kentsuku wo kuwaseru (досл.: дати з’їсти наганяй) – зробити наганяй.

1.3. Ситуація докорів, висловлювання невдоволення, скарг в японській мові часто передається виразами, до складу яких входять оноματοпоетичні прислівники, які передають також фонаційні нюанси ぐずぐず言う guzuguzu iu ‘скаржитися’, ‘говорити нечітко’, ぶうぶう言う buubuu iu ‘скаржитися’, ‘нити’, ぶつぶつ言う butsubutsu iu ‘скаржитися, прискіпуватися, пилити’, ‘говорити собі під ніс’, がみがみ言う gamigami iu ‘говорити сердито, роздратовано, дорікати, пилити, накидатися на когось, огризатися’, むにやむにやに言う ’висловлювати незадоволення, говорити незрозуміло, собі під ніс’.

2. Ситуація дискусії, яка відзначається певним накалом пристрастей, номінується виразом 議論に花を咲かす giron ni hana wo sakasu (досл.: в дискусії дати квітам розквітнути) – ‘гаряче сперечатися’.

3. Ситуація гармонійного спілкування засвідчена в японській мові невеликою кількістю фразеологічних одиниць. Це, зокрема, вирази, що позначають подолання перешкод у спілкуванні, досягнення порозуміння 角が取れる kado ga toregu (досл.: кут можна взяти) – про м’язкий, люб’язний тон розмови, 角を取る kado wo toru (досл.: брати кут) – ‘згладжувати кути’.

Одна з обов'язкових умов гармонійного спілкування зафіксована у фразеологізмі 相槌を打つ *aiduchi wo utsu* – ‘підтакувати’. Дослівно цей вираз означає ‘бити айдзучі’, в якому останнє слово використовується тільки зв'язано і записується ієрогліфами: партнер і молот. Етимологію цього виразу лексикографічні джерела пояснюють таким чином: так як молотами по черзі вдаряють по металу, коли його кують, так і слухач короткими реакціями-репліками, якими він висловлює свою увагу, зацікавлення у розмові, задає певний ритм розмові і налаштовує мовця на подальше мовлення.

Фонаційні особливості приємного на слух голосу і способу говоріння уподібнюються образам природи або ж звучанню музичних інструментів. Наприклад, про звучання гарного високого жіночого голосу говорять 玉を転がすよう *tama wo korogasu you* (досл.: як звук дорогоцінного каменя, що котиться) – голос, як срібний дзвіночок.

4. Інші особливості ведення розмови (комунікативні невдачі)

4.1. Швидкий темп збудженого мовлення

Про швидкий запальний спосіб мовлення говорять 油紙に火がついたようにべらべらしゃべる *aburagami ni hi no tsuita youni perapera shaberu* (досл.: торохкотіти так, як горить просякнутий жиром папір) – ‘торохкотіти’.

4.2. Говорити нудно

御託を並べる *gotaku wo naraberu* (досл.: ставити в ряд нудні розмови) – ‘вести нудну розмову’, ‘говорити нахабно’, ‘говорити про щось другорядне, не важливе’.

4.3. Не досягнути мети мовлення, незважаючи на багаторазове повторення – таку ситуацію номінують вирази: 口を酸っぱくする *kuchi wo suppaku suru* (досл.: робити рот кислим); 口が酸っぱくなる *kuchi ga suppaku naru* (досл. рот стає кислим) – ‘повторювати те саме багато разів’, ‘виперпати своє красномовство’.

4.4. Відсутність уваги до співрозмовника

Неувага до співрозмовника уподібнюється до того, як провощений папір не вбирає, а відштовхує воду: 油紙に水を注ぐよう *aburagami ni mizu wo sosogu you* (досл.: як лити воду на провощений папір) – ‘зовсім не звертати уваги на слова співрозмовника’.

Група 2. Зміст мовлення

2.1 Модальність

2.1.1. Правдивість/неправдивість

В буддизмі брехня вважається одним з десяти найважчих гріхів. Тому на фразеологічному рівні мови функціонує значна кількість одиниць з яскраво вираженим негативним забарвленням, що номінують неправдиве висловлювання: 舌を二枚に使う *shita o nimai ni tsukau* (досл.: використовувати язик надвоє) – ‘дворушничати’; 言を二つにする *gen wo futatsu ni suru* (досл.: зробити слово двома) – ‘суперечити собі самому’; 口と腹は違う *kuchi to hara ha chigau* (досл.: рот і живіт відрізняються) – ‘на словах – одне, в душі – інше’; 口に蜜あり、腹に剣あり *kuchi ni mitsu ari, hara ni ken ari* – ‘на устах - мед, а в животі – меч’; 口叩きの手足らず *kuchi tataki no te tarazu* – ‘язиком воює, а руки невимілі’; 一枚の舌をたたく *ichimai no shita wo tataku* (досл.: стукати одним язиком) – ‘робити щось лише на словах’; 言うは易しく行ふは難し *iu ha yasashiku, okonau ha katashi* – ‘легко сказати, важко зробити’. Як бачимо, більшість цих виразів побудована на протиставленні думок, почуттів, з одного боку, і слів, з іншого, або на протиставленні справ і слів.

Значна кількість фразеологічних одиниць на позначення ситуації неправдивого мовлення має у складі соматизми ‘рот’, ‘язик’ 舌の先でごまかす shita no saki de gomakasu (досл.: обдурювати кінчиком язика) – ‘заговорювати зуби’.

В японській мовній картині світу брехливі слова забарвлені червоним кольором – кольором небезпеки: 真っ赤な嘘 makka na uso (досл.: яскраво-червона брехня) – ‘нахабна брехня’.

Недотримання слова концептуалізується як його поїдання 言を食む gen wo hamu (досл.: їсти слова) – ‘не дотримати слова’, а хитрість, обман – як каузація поїдання слів いっぱい食わせる ippei kuwaseru (досл.: примусити з’їсти забагато) – ‘обдурити, перехитрувати, зіграти злий жарт’. Дидактичні приписи кодексу мовної поведінки зобов’язують людину дотримуватися обіцянки, не порушувати даного слова 約束は約束 yakusoku wa yakusoku – ‘обіцянка є обіцянка’, 男子の一言近鉄の如し danshi no ichigon kintetsu no gotoshi – ‘слово чоловіка, як сталь’.

Повчальні сентенції відображені також і у таких пареміях: 嘘は一時 uso ha ittoku (досл.: брехня – на годину) – ‘брехня довго не живе’; 嘘つきは泥棒のはじまり usotsuki ha dorobou no hajimari – ‘брехня – початок злодія’, 嘘を言うと閻魔に舌を抜かれる uso wo iu to enma ni shita wo nukageru (досл.: якщо говорити неправду, Емма (володар пекла) висмикне язик), 嘘をつかねば仏になれぬ uso wo tsukaneba hotoke ni narenu (досл.: якщо брехати – Буддою не станеш).

2.1.2. Відкритість/ завуальованість мовлення

Завуальованість мовлення асоціюється з тканиною або іншою перешкодою на зубах, що відображено у висловах 歯に衣着せぬ ha ni kinu kisenu (досл.: кімоно на зуби не одягають) – ‘говорити відверто’ і 奥歯に衣を着せる okuba ni kinu wo kiseru (досл.: надягати на задні зуби тканину) – ‘говорити непрямо’, 奥歯に物が挟まる okuba ni mono ga hasamaru (досл.: у задніх зубах щось застрягло) – ‘говорити ухильно’, ‘недоговорювати’.

Як вже говорилося вище, слова в японській мовній свідомості часом уподібнюються до рідини, води, їх, як і воду, можна скаламутити 言葉を濁す kotoba wo nigosu (досл.: скаламутити слова) – ‘говорити непрямо, ухильно’.

Ухильня від прямої відповіді може також асоціюватися з одночасним виконанням двох протилежних дій 言を左右にして gen wo sayuu ni shite (досл.: роблячи слова лівими і правими) – ‘ухилитися від прямої відповіді’.

2.2. Вихвалитися

Вихвалання в японській мовній культурі, в якій понад усе цінується скромність, чемність, безперечно, не схвалюється. Тому дієслова у фразеологічних виразах на позначення такої мовної поведінки мають яскраво виражені негативні конотації ほらを吹く hōra wo fuku (досл.: дути вихвалання) – ‘перебільшувати, вихвалитися’ (похідне ほら吹き horafuki – хвалько); 気焰を吐く kien wo haku (досл.: плювати гарячою мовою) – ‘вихвалитися, перебільшувати’; 高言を吐く kōgen wo haku (досл.: плювати високі слова) – ‘вихвалитися’.

Вихвалання можуть концептуалізуватися як щось велике, таке, що перевищує норму 大きい口を利く ookii kuchi wo kiku (досл.: задіювати великий рот) – ‘вихвалитися’, 大風呂敷を広げる ooburoshiki wo hirogeru (досл.: розстелити великі фуросікі)

– ‘вихвалитися, прибрехати’. В образній основі останнього виразу лежить предметна реалія ‘фуросікі’ – тканина, яку використовують як сумку.

Про людину, яка любить вихвалитися, можуть сказати 口弁慶 *kuchi benkei* ‘Бенкей¹ лише на словах’ або陰弁慶 *kage Benkei* (досл.: Бенкей в тіні) – ‘хвалько’.

Різке засудження вихваління бачимо у виразах 自慢高慢馬鹿の内 *jiman kooman ba ka no uchi* ‘вихваління і пиha – ознака глупоти’, 自慢は知恵の行き止まり *jiman ha chie no yukidomari* (досл.: вихваління зупиняє розум).

2.3. Лестити

Донорською концептосферою для сценарію лестощів в японській мовній картині світу служать реалії предметного світу, такі як страви味噌をする *miso wo suru* (досл.: розмішувати мисо² – ‘лестити’ (похідне 味噌播り *misosuri* ‘підлабузник’) 胡麻をする *goma wo suru* (товкти кунжут) – ‘лестити, догоджати’, (похідне 胡麻すり *gomasuri* ‘підлабузник’) або музичні інструменти太鼓を持つ *taiko wo motsu* мати барабан – ‘лестити’ (похідне 太鼓もち *taikomochi* прихвостень); 太鼓をたたく *taiko wo tataku* (досл.: бити у барабан) – лестити; 口三味線 *kuchi shamisen* (досл.: рот – сямісен³ – солодкі слова).

Про слова такі солодкі, що в них важко повірити, можуть сказати牡丹餅で頬を叩かれるような話 *botamochi de hou wo tatakaeru youna hanashi* (досл.: розмова така, ніби по щоці вдарили рисовою паляничкою) – ‘надто добре, щоб можна було повірити’.

Ситуацію підлабузництва номінує також вираз機嫌を取る *kigen wo togu* (досл.: брати настрої) – ‘догоджати комусь, підлизуватися’.

2.4. Говорити дурниці

Фразеологічні одиниці на позначення дурних балачок часто містять такі ж дієслова, як і на позначення ситуації сварки: 妄言を吐く *bougen wo haku* (досл. плювати необдуманими словами) – ‘висловитися необережно, сказати дурницю’, 口をたたく *kuchi wo tataku* (досл. стукати словами) – ‘молоти дурниці’.

У цій групі є як одиниці з прозорою семантикою言うものおろか *iu mono oroka* ‘говорити дурниці’, так і такі, тлумачення яких вимагає культурологічного коментаря. Зокрема вираз与太を飛ばす *yota wo tobasu* (досл.: пустити дурня літати) – ‘молоти дурниці’, ‘вигадувати щось’ містить власне ім’я Йота (скорочення від Йотаро), що має зв’язок з японським театром ляльок Дзьорурі.

Вираз 管を巻く *kuda wo maku* (досл.: скручувати в трубку) – ‘молоти дурниці’ переважно використовують, коли говорять про мовлення дуже п’яної людини. (Куда – це такий стержень, на який намотували нитку при прядінні, ця дія супроводжувалася одноманітним звуком, який з певною регулярністю повторювався. Власне до цього звуку і уподібнюється говоріння п’яного).

2.5. Пліткувати

Швидкість поширення пліток засвідчує вираз口から出れば世間 *kuchi kara dereba seken* (досл.: якщо злетіло з язика – стало відомим усім).

¹ Герой епосу «Хейке моногатарі» - могутній і хоробрий воїн

² Мисо – паста зі соєвих бобів

³ Сямісен – трьохструнний музичний інструмент

Плітки – це слова «в тіні» 陰口を利く kagekuchi wo kiku (досл.: застосовувати рот в тіні) – ‘пліткувати за спиною’.

Ситуація несправедливого звинувачення когось, злісного пліткування уподібнюється до надгання на когось мокрого одягу (очевидно, що мокрий одяг робить видимим те, що зазвичай одяг приховує) 濡れ衣を着せる nureginu wo kiseru (досл.: надягати на когось мокрий одяг) – ‘несправедливо звинувачувати, обмовляти когось’.

Вираз 口がうるさい kuchi ga urusai (досл.: рот набридливий) має значення ‘мати поганий резонанс’.

Група 3. Релевантність мовлення

3.1. Доречність мовлення

Недоречність мовлення прирівнюється до дурниць 言うだけ野暮 iu dake yabo (досл.: зі слів лише зрозуміло, що дурний) – про ситуацію, коли немає потреби у сказаному, сказане є недоречним або нетактовним.

Таку ж ситуацію номінують вирази 言うに足らず iu no tarazu (досл.: недостатньо для говоріння); 言うに及ばず iu ni oyobasu (досл.: не доходить до говоріння) – ‘говорити зайве, у чому немає потреби’.

В низці виразів окреслена ситуація, коли необережне висловлювання шкодить самому мовцю: 口を割る kuchi wo waru (досл.: ділити рот) – ‘розкрити таємницю, зізнатися’, 語るに落ちる kataru ni ochiru (досл.: впасти в говоріння) – ‘виказати себе, проговоритися’; 舌がすべる shita ga suberu (досл.: язик ковзає) – ‘проговоритися’, ‘вихопилося’.

На позначення порожніх балачок в японській мові функціонують як пряма номінація 無駄口 mudaguchi ‘пусті слова’ та фразеологічні одиниці, до складу яких це слово входить 無駄口を叩く mudaguchi wo tataku (досл.: стукати порожніми словами) – ‘говорити зайве, непотрібне’, так і вирази, в основі яких лежать історичні події. Наприклад, вираз 小田原評定 Odawara hyoujou, що дослівно означає ‘замок Одавара’ і використовується на позначення порожніх балачок, відносить нас до подій 1591 р., коли в замку Одавара надовго затягнулися переговори між Тойотомі Хідейосі та його супротивниками, які в результаті ні до чого не призвели.

3.2. Кількісні характеристики мовлення

Японський Дзен-буддизм, як і китайський даосизм, сповідує апофатичний спосіб передачі істинного знання, істинного вчення. Розуміння того, що істина знаходиться поза словами, глибоко вкорінене в японській ментальності і виражається у такому концепті як «харагей», про що йшлося вище. Тому багатослів’я в японській фразеології та пареміях, як правило, засуджується: 浅瀬に徒波 asase ni adanami (досл.: дрібні хвилі на мілині шумлять) – ‘неглибока людина багато говорить’; 言わぬはいうに勝る (досл.: неговоріння перемагає говоріння); 言わずもがな iwazu mogana – ‘краще не говорити’; 言わぬが花 iwazu no hana ‘невимовлені слова – квіти’; 下手の長談義 heta no nagadangi – ‘багатослів’я нездари’.

Група 4. Сила слова

З давніх давен японці вірили у «котадама» - душу слова, у магічну силу слова. Свідченням віри в те, що словами можна зурочити, нанести шкоду, можуть служити вирази: 人を呪わば穴二つ hito wo norowaba, ana futatsu – ‘проклянеш когось – готуй

дві ями»; 一寸の舌に五尺の身を損ず issun no shita ni goshaku no mi wo sonzu (досл.: язик довжиною в 1 сун приносить шкоду тілу довжиною в 5 сяку”); 口は禍の門 kuchi wa wazawai no mon (досл.: рот – ворота для нещастя); 口は禍の門 kuchi wa wazawai no mon (досл.: рот – ворота для нещастя).

Синонімічні вирази口ゆえに身を果たす kuchi yue ni mi wo hatasu, 口ゆえに身を失う kuchi yue ni mi wo ushinau дослівно перекладаються як ‘через слова можна загинути’ і є застереженням проти необачних висловів.

Слово має велику силу, послуговуючись мовою, людина може вирішувати різні справи. І якщо в Україні «язик до Києва доведе», то в Японії – до Кіото: 口あれば京に上る kuchi areba kyoo ni nobogu ‘якщо маєш язика, дійдеш до Кіото’.

Таким чином, мовний матеріал, який розглядається в межах статті, звичайно, не вичерпує усього різноманіття фразеології і паремій японської мови на позначення норм, правил і конвенцій мовленнєвої поведінки, проте дає можливість прослідкувати деякі особливості способів їх концептуалізації.

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф. С. Бацевич – К.: Видавничий центр «Академія», 2004. – 342 с.;
2. Быкова С. А. Японско-русский фразеологический словарь / С.А. Быкова. – М.: Издательский Дом «Муравей-гайд», 2000. – 267 с.;
3. Вежбицкая А. Сопоставление культур через посредство лексики и прагматики / Анна Вежбицкая. – М.: Языки славянской культуры, 2001. – С.126-156;
4. Пронников В.А. Ладанов И.Д. Японцы. Этнопсихологические очерки / В. А. Пронников, И. Д. Ладанов. – М.: Наука, 1985. – С. 200-236;
5. Фролова О.П. Фразеология современного японского языка. Учебное пособие / О. П. Фролова. – Новосибир. гос. у-т, 1979. – 88 с.;
6. 成語林。故事ことわざ慣用句。Obunsha. 1992;
7. ことわざの泉。 The Hokuseido Press. 1981